

Jydepotterne.

Af Overlærer J. Olsen, Varde.

JYDEPOTTERNE eller de sorte Potter, som man ogsaa kaldte dem, har engang været af stor Betydning ikke blot for den Del af Ribe Amt, hvor denne Industri dreves, men for hele Landet, ja langt ud over Nabolandene. Naar man i ældre Geografier og Beretninger om Folkets Levevis særlig knytter Fabrikationen af de sorte Potter til Varde, da hidrører dette sikkert fra den Kendsgerning, at det var i Vardes nærmeste Omegn, Fabrikationen dreves mest intensivt, da denne Industri havde sin Glandsperiode.

Skulde man nævne de vigtigste Grunde til den stærke Efterspørgsel efter Jydepotter, som i tidligere Tid fandt Sted, da hidrøre disse fra Egenskaber hos Jydepotterne, som ikke kunne erstattes ved Kar af andet Materiale. Jeg skal saaledes nævne, hvad allerede tidligere er anført.¹ »De er fuldstændig uden Fare for Sundheden i Mod-sætning til glaserede, emallerede og fortinnede Kar. De taale Ilden bedre end andre Lerkar uden at springe. Maden svides ikke i dem. De ere meget hensigtsmæssige til at gemme Svinefedt i og sætte al Slags Slagtemad hen i, og de give aldrig nogen Afsmag, selv om

¹ »Jydepotteindustrien« af V. Sehested 1881.

Sagerne henstaa nok saa længe i dem. Deres eneste Fejl er den, at de ere skøre.»

Jeg skal i Tilslutning til dette bemærke, at jeg ikke saa sjældent har hørt gamle Folk sige: »Ja den Tid, man hjalp sig med de »svot Potter«, da hørte man ikke al den Snakken om Mavekatarrh, Tarmkatarrh, daarlig Fordøjelse og alle de mange Mavehistorier, der nu plage Menneskeheden.« Det kan hænde, disse løst henkastede Udtalelser har mere paa sig, end man troer.

Med Hensyn til Jydepotternes Tilbliven, da begyndtes Arbejdet med, at man om Efteraaret opgravede det Ler, man skulde benytte den næste Sommer, for at det kunde henligge til Foraaret, »tage Vinterluften«, som det hed sig o: skørnes af Frostene. Dette Ler var en egen Slags Blaaler, der i større eller mindre Mægtighed laa ovenpaa et Mergellag med et Slimlag imellem. Gamle Pottekoner har fortalt mig, at det var ikke saa let altid at skelne det fra andet af samme Udseende; men saa tog man Kending af en vis Plante (Padderok), der altid gerne vilde vokse i det Ler, der skulde bruges.

Om Foraaret bragtes saa Leret i større eller mindre Klumper ind i Pottestuen; medens den Del, der laa ude, nu maatte tildækkes med Lyng for ikke at faa en tør Skorpe, der let kunde gøre Potterne utætte. Det, man nu vilde bruge til en Brænding, blev saa blandet med en Fjerdedel Sand, for at Potterne ikke skulde revne under Tørringen, og saa blev det æltet. Æltningen foregik paa den Maade, at Pottepiggen eller Pottekonen bearbejdede det med Fødderne. »Det var et koldt Stykke Arbejde, særlig naar vi begyndte i Slutningen af Marts Maaned; men derfor var vi ogsaa hæse og forkølede til at begynde med,« sagde en gammel Pottekone, der gav mig en Beretning om sit Arbejde, »men hvad, det

var jo noget, der fortog sig, naar man kom længere hen,« føjede hun beroligende til.

Lermassen blev altsaa æltet paa den Maade, at den udtraadtes til en Flade, der havde en Tykkelse af en à to Tommer. Saa blev denne Flade lagt sammen i en Bunke og atter udtraadt, hvilket gentog sig flere, oftest 4 à 5 Gange. Derefter behandledes de enkelte Dele af Bunken, omtrent som Pigen behandler Dejgen, hvoraf der skal bages Brød, altsaa med Hænderne.

Efter denne Bearbejdelse deltes Lermassen i mindre Klumper, langagtige af Form og tilstrækkelige til deraf at danne et Kar, hvis Højde saa blev Lerklumpens Længde.

Under Arbejdet sad Pottepigen ned paa en Stol med et Bræt paa Skødet. Dette Bræt, der var af Form som en Halveirkel, en Alen langt og halvt saa bredt og kaldtes »Grydefjæl«, blev stadig vædet med Vand fra det Kar, Pottepigen havde staaende ved Siden af sig; idet hun af og til dyppede Fingrene i samme, for at Leret ikke skulde hænge paa.

Begyndelsen paa Arbejdet skete derved, at Pottepigen stak en Finger ned i Lerklumpen og lavede et Hul. Dette Hul udvidedes paa den Maade, at hun drejede Lerklumpen (»Stokken«) rundt med den anden Haand, samtidig med at hun først trykkede den ene og saa efterhaanden alle Fingrene eller hele Haanden dybere og dybere ned i »Stokken«. Naar den øverste Del af Potten paa den Maade havde faaet den Udvidelse, den skulde have, tog Pottepigen en linned Klud, dyppet i Vand, og lagde den over den øverste Kant. Nu skulde nemlig Randen formes, hvilket gik til paa den Maade, at højre Tommelfinger lagdes paa den indre og Pegefingern paa den ydre Side under stadig Omdrejning af

Leret og samtidig med et Tryk, der gjorde Lermassen tyndere og glattere.

Da man under Formningen af disse Lerpotter gik fra oven og nedad, blev det næste Arbejde at anbringe Hankene, hvilket skete derved, at Pottepigens tog to mindre Lerklumper og trykkede dem til to Steder, hvor Hankene skulde være, og som vare gjorde lidt ujævne, for at Leret bedre kunde sidde fast.

Naar dette var sket, sattes den vordende Jydepotte hen for at luftes en 2 à 3 Timer, hvorved den allerede dannede Overdel fik nogen Fasthed. Derefter toges en rundagtig Sten af Størrelse som en knyttet Haand, »Taanstenen«, og derefter en anden fladere, »Sletstenen«, hvorved den nederste Del udvidedes, idet man fra inden af med de nævnte Stene trykkede Leret ud imod den udenfor holdte Haand.

Ovenpaa denne Omgang henstod atter den vordende »svot Pot« et Par Timer, hvorpaa den skrabadet indvendig og udvendig med »Skavkniv« og »Skavstyk«, og saa sattes den hen. Men denne Gang faar den Lov til at staa omtrent en Dag i Skyggen, inden der atter bliver taget fat paa den.

Jeg vil dog her bemærke, at de ovenfor nævnte Redskaber ikke alle Steder benævntes paa samme Maade. Saaledes kaldte man f. Eks. i Vorbasse og Heinsvig »Skavstykket« for »Falsebenet« o. s. v.

Det næste, der blev foretaget med ovennævnte Potte, var, at den blev »smidet«, d: den blev oversmurt med en tynd Velling af Mergel udrørt i Vand, hvorpaa den atter hensattes til langsom Tørring.

Den sidste Akt inden Tørringen bestaar deri, at Potten glaseres eller »glæsses«, som det hedder. Denne Glasering, der kun omfatter enkelte Dele af dens Over-

flade, udføres derved, at en glat Sten trykkes fast mod Karrets Overflade, medens man drejer det rundt, og paa de Steder, som Stenen paa denne Maade glider hen over, bliver Brændingen skinnende blank. Denne Glasering findes mest paa den øverste Del, navnlig Randen, men ogsaa paa den nederste Del i Form af Zirater af temmelig primitiv Natur, særlig paa Blomsterpotterne.

Det første Arbejde med Tildannelsen af Jydepotterne foregik i »Pottestuen« eller det Værelse, som overlodes Pottepigens til Værksted. Havde man paa de Gaarde, hvor der lavedes Potter, ingen fast Pottepige, saa maatte Manden ved Juletid ud for at fæste en saadan, da Pottetiden i Reglen gik fra Midten af Marts til Midten af Oktober. Pottepigens Løn rettede sig efter det Antal Potter, hun kunde lave i Løbet af en Sommer, hvilket jeg senere skal omtale. Ikke saa sjælden arbejdede Pottepigens »paa halv« eller »paa Deling«, hvilket bestod i, at Manden skulde forsyne hende med Lokale, Ler, Tørv o. s. v. og give hende Ophold, og saa delte de Udbyttet. Men Pigen fik i saa Fald ingen fast Løn.

I Potteindustriens Blomstringstid var det ingen daarlig Bestilling at være Pottepige. En Pottepige, som kunde levere 10 à 11 Læs Potter paa en Sommer, var et efterstræbt Æmne særlig for de unge Mænd, der skulde overtage en forgældet Gaard, og ikke saa sjælden gjorde en saadan Piges Renomé som dygtig Pottepige, at man oversaa en eller anden Mangel i Retning af et kønt Ansigt, større Medgift o. desl.

Jydepotternes Tørring og Brænding foregik dels i Tørrehuset eller Røghuset, det saakaldte »Braandhus« og dels i et aabent Ildsted, som kaldtes »Pøtten« eller »Ildpøtten«. Paa det førstnævnte Sted bleve de »røgede«, og paa det sidstnævnte bleve de brændte.

Røghuset bestod af et i Jorden gravet Hul paa c. 3 Alens Længde, $1\frac{1}{2}$ Alens Dybde og $1\frac{1}{2}$ Alens Bredde. Paa Bunden af dette lagde man nogle Stene af en Knytnæves Størrelse, for at det ikke skulde blive for dybt ved Udrensning af Asken, og over samme rejste man et Tag af »Säjer« \circ : Græstørv, somme Tider kunde man ogsaa bruge Lyngtørv. Et saadant Tag kunde ofte være 5 Alen langt, 4 Alen bredt og lige saa højt. Spær og Lægter i et saadant »Braandhus« dannedes ofte af Grene, som man næmt kunde komme til, og paa Overkanten anbragtes en hel Del Lægter paa kryds og tværs i en saadan Afstand, at Potterne kunde staa paa dem. Her stillede man Potterne op paa disse Stænger i et Antal, der svarede til en Brænding, i Reglen af ti Snese.

Røgningen skete ved Hjælp af de paa Bunden af Hullet anbragte Lyngtørv, der blev antændte, og i Røgen fra disse henstod saa de lufttørrede Potter i 4 à 5 Dage. I Begyndelsen var Varmen kun svag, senere øgedes den, men da Karrene laa i nogen Afstand fra de glødende Tørv, var der ikke Tale om, at de bleve brændte; de bleve kun gennemhedede og gennemtrukne af Tørverøg.

Efter Røgningen henstilledes Potterne paa et eller andet fladt Sted, den saakaldte »Pøt« eller »Ildpøt«. Et eller flere mindre Kar sættes i Reglen indeni de større, og saa stabledes der Lyngtørv op imellem de forskellige Kar. Naar dette var sket, og Potterne vare opstillede lagvis med Lyngtørv imellem samt over og under, saa antændtes disse, og Brændingen foregik derved, at de ildnede Lyngtørv stadig dækkede Potterne. Derved bevaredes den mørke Farve. Man antændte altid Pøten i Vindsiden, hvorved Ilden forplantede sig over hele Tørvelaget. Men Vejret maatte passe ved en saadan Brænding. Det maatte hverken regne eller blæse; for

regnede det, saa slukkedes Ilden, og blæste det, saa blussede Tørvene for stærkt op i Vindsiden. Af og til kunde man saa høre et lille Knald; det var en Potte, der gik i Stykker. De kunde ogsaa springe, naar de enten havde faaet for lidt eller for meget Vand, eller de ikke vare tilstrækkelig tørre. Naar Potterne saa havde staaet i denne Hede i 2 å 3 Timer, var Brændingen til Ende.

Vil man spørge om Grunden til, at Potterne bleve sorte og ikke røde, saa hidrører dette fra den Maade, hvorpaa Brændingen foregik, idet de ikke udsattes for Lueild, men kun for stærk Glødild. Men Hovedgrunden er dog vistnok den, at de gennemtrænges af Røg fra Lyngtørvene i Røghuset.

Med Hensyn til Jydepotternes Anvendelse, da er den mangesidig lige saa vel som Formen.

Jeg skal nævne nogle af de vigtigste:

- 1) Store og smaa Gryder, i hvilke man kogte hen (surt) og lod blive staaende som — Gæs, Pølse, Ribbén o. s. v.
- 2) Pander, store og smaa, til at stege og koge i.
- 3) Flade Pander med Stjært (Snottelpander).
- 4) Mælkefade (Sætter) ogsaa til at bage Kager i.
- 5) Kaffekander.
- 6) Ølpotter.
- 7) Revlingpotter, navnlig for Børn.
- 8) Mælkekander.
- 9) Urtepotter, der ofte adskilte sig fra andre Jydepotter ved deres større Rigdom paa Forsiringer. (Man mente, at Aflæggere groede hurtigere i Jydepotterne end i andre Potter).
- 10) Tallerkener. (Man havde sjældnen andet end sorte Tallerkener ude paa Landet.)
- 11) Store Stegegryder og Stegepander. (I Blaksmark

Kro havde man saaledes omkring 1850 et Par Gryder, der vare saa store, at de maatte transporteres i Høkurve, der vare dannede efter Gryderne. De laantes ud rundt omkring i Sognet ved store Gilder. De kunde hver tage 5 Spande Vand.

- 12) Kartoffelgryder. Naar Kartofflerne kogte i Støbegryder, der ikke vare emaillede, bleve de sorte, mente man. De smagte ogsaa bedst, naar de vare kogte i Jydepotter.
- 13) Farvepotter, der vare meget store og benyttedes ved Farvning.
- 14) Kakler, firkantede Jydepotter, der muredes op, den ene over den anden, med Hulningen udad til en hel Kakkelovn (3 vældig store Gryder murede sammen kunde man ogsaa træffe, dannende en Kakkelovn).
- 15) Vandspande. (En Brønd i Horne, hvor man ikke havde andre Spande paa Brøndvuppen end Jydepotter, blev i Aarenes Løb saaledes fyldt med Levninger af Jydepotter, der gik i Stykker under Ophidsningen, at de tilsidst begyndte at stikke frem i Overfladen af Vandet.
- 16) Brandspande.
- 17) Lysepotter, o: meget dybe og meget snævre rør lignende Potter, hvori den smeltede Tælle henstod, naar man dyppede Vægen ned og paa den Maade dannede Lyset.

Endvidere havde man Æbleskivepander, Vaffelformer, Tragte, Legetøj for Børn, Vaser til Pynt paa Kakkelovne, Kakkelovnsrør o. m. m.

Første Gang, de sorte Potter nævnes, er vel nok i en gammel dansk Lægebog fra Midten af den sidste Halvdel af det 14. Aarhundrede, derefter nævnes de i Peder Loll's Ordsprog fra 1515, hvor det hedder: »Tvi dig, saa sort du est,« sagde Gryden til Lerpotten; men efter

al Sandsynlighed gaar denne Husflid tilbage til en Tid, hvor man ikke kendte Historie.

Betragter man Oldtidens Lerkar, navnlig dem fra »Jernalderen,« skriver Sehested 1881, »saa finder man en slaaende Lighed mellem dem og Nutidens Jydepotter, navnlig dem uden Ben;« og »Nutidens sorte Potter« tilberedes paa en særdeles simpel Maade. De Foranstaltninger og Redskaber, som udfordres dertil, ere saa yderlig simple, at de kunne magtes saa at sige af enhver Befolkning, der staar paa det Standpunkt, at den kan benytte Lerkar.

En Sammenligning mellem Oldtidens og Nutidens Potter leder til den Slutning, at disse er en Fortsættelse af hine. At Pottetilvirkningen paa en enkelt Egn i den nyere Tid er udøvet efter en større Maalestok, saa at den er bleven Genstand for Handelsomsætning, er ingen Hindring for Sammenligningen mellem selve »Tilberedningen af Potter i Oldtiden og Nutiden.«

Der er ganske vist en Forskel mellem Oldtidens sorte Potter og Jydepotterne, nemlig den betydelige Anvendelse af Zirater i vekslende Former, hvorved de første udmærke sig. Hertil maa man bemærke dette, at de Oldtidskar, vi almindeligvis kende, hidrøre fra Udgravninger af Jættestuer, Runddysser, Langdysser o. s. v. og maaske særlig fra Jernaldertidens Begravelser, hvor de ere anvendte til hellig Brug. Men man finder ogsaa blandt Oldtidskarrene simple Former uden Zirater, og det er Husholdningskarrene, og det er jo kun den Slags, der har fundet Anvendelse i senere Tider. Man bruger nu ikke længer Lerkar til Hensættelse af de dodes Aske eller anden hellig Brug; men naar man indtil de seneste Tider har anvendt de sorte Potter, har det udelukkende været til Brug i Husholdningens forskellige Grene.

Man finder ogsaa i Oldtidens Potter Leret iblandt med knust ildskørnet Granit, hvor de senere Tider har anvendt Sand; men dette er uden Betydning.

Naar man imidlertid gaar ud fra, at de senere Tidens sorte Potter ere en Fortsættelse af Oldtidens Kar, maa man ikke antage, at det dengang var en Slags Industri, som det senere er blevet. Oldtidsforbruget har sikkert været meget stort, og Samfærdselsmidlerne har været saa primitive og ufuldkomne, at de forskellige Kar efter al Rimelighed ere forfærdigede paa de Steder, hvor de fandt Anvendelse. Sehested nævner saaledes, at han flere Steder i Nærheden af Broholm har fundet store Dynger Affald fra Jernalderens Husholdninger (Maaltidspladser), hvori der er Skaar af mange Tusinder Husholdningskar, og at der samme Steds findes flere Gravpladser med Lerkar i tusindvis, begge Dele af den samme Art som Jydepotterne.

Naar Jydepotterne solgtes eller købtes i Læssevis, da beregnedes Værdien af disse Læs efter, hvor mange Snes Tal et saadant indeholdt. En Snes Talpotter kunde godt være 20, det kunde ogsaa være 10; men som oftest indeholdt det 40 Stykker Lerkar. Ordet »Tal« var en Enhedsmaaler for Værdien. Var det en stor Gryde kunde den godt gaa for 2 Tal; medens paa den anden Side 4 Pander, den ene inden i den anden, ikke regnedes mer end 1 Tal, o. s. v.

Gennemgaar man Beretningerne om, hvad en enkelt Pottepige kunde levere, da fortæller Lauritz Smith 1787, at en Pottepige dengang kunde levere fra 10 til 18 Læs à 200—250 Stykker pr. Læs, altsaa gennemsnitlig 3000 Potter paa en Sommer. Begtrup skriver i sin Beretning om Agerdyrkingens Tilstand i Danmark 1808, at en Pottepige kunde gøre 8 à 10 Læs paa 10 à 12 Snes

Tal à 30 Stykker, hvilket ogsaa giver gennemsnitlig 3000 paa en Sommer.

Saa beretter Pastor Ramsing, Præst i Ansager 1838, at en Pige kunde forfærdige 5—8 Læs à 300 Potter hvert eller gennemsnitlig 2000 Potter.

Endelig samstemme alle de Beretninger, jeg har modtaget af gamle Pottemænd og Pottekoner, at omkring Aarene 1850 og 55 kunde en Pottepige levere 8 Læs Potter paa en Sommer, og hvert Læs indeholdt gennemsnitlig 400 Potter; altsaa 3200 Potter i alt.

Jeg skal søge at give et Begreb om, hvad et enkelt Sogn har kunnet levere omkring ved Aaret 1855. Beretningen stammer fra en nulevende meget gammel Pottemand, der nøjagtig mindes, i hvor mange Gaarde og Huse der lavedes Potter omkring ved den Tid i Horne Sogn. Hver By i Sognet anføres for sig.

I Bjerremose 7 Gaarde; i Dejgaard 3 Gaarde; i Asp 3; i Lervad 3; i Bjalderup 5; i Transbøl 3 Gaarde og 8 Huse; i Hornelund 5 Gaarde og 1 Hus; i Rotbøl 2 Gaarde; i Bovnum 7 Gaarde og 1 Hus; i Gunderup 4 Gaarde; i Hindsig 3 Gaarde; i Stavskjær 1 Gaard; i Fruerlund 7 Huse; i Stundsigt 5 Gaarde og 6 Huse; i Mosegaard 2 Gaarde; i Kirkevad 2 Huse; i Sækbæk 2 Huse; i Malle 9 Gaarde og 3 Huse. I alt 62 Gaarde 30 Huse.

Paa hver Gaard lavedes der mindst efter samtlige i Sognet levende Pottemænds og Pottekoners Beretning 8 Læs pr. Sommer, og hvert Læs indeholdt gennemsnitlig 400 Potter à 27 Kr. pr. Læs. Dette giver i alt for de 62 Gaarde 198,400 Potter. De 30 Huse sættes til gennemsnitlig 6 Læs à 400 Potter, hvilket giver 72,000. Tilsammen er der altsaa i denne Tid fra Horne Sogn hver Sommer udført c. 198,400 + 72,000 Potter

eller i alt 270,400 Potter. Disse Potter udgjorde i alt 676 Læs à 27 Kr., hvilket bliver en samlet Sum af 18,252 Kr. for hver Sommer til Horne Sogn.

Grunden til Jydepotteindustriens hurtige Tilbagegang efter Midten af det 19. Aarhundrede maa vistnok fornemlig søges i den voksende Interesse for Landbruget, som fremkom ved Fæstes Overgang til Selvejendom f. Eks. i Thorstrup og Horne Sogne, saa Hovedinteressen kom til at dreje sig om dette. Naar man paa flere Steder, f. Eks. i Varde Landsogn, kunde drage en skarp Grænse imellem »Pottelandet« og den Del, hvori der ikke lavedes Potter (i Blaksmark, Mejls og Frisvad lavedes Potter næsten i alle Huse og Gaarde, i Orten slet ikke), saa faldt denne Linie tillige sammen med Grænsen mellem Selvejere og Fæstere. Selvejerne synes at have for stor en Interesse for deres Ejendom til, at de kunde gaa op i Pottetillavningen.

I 1881 meddeler Sehested Navnene paa 36 Sogne, hvor man lavede Jydepotter og disse vare: 1) Varde Landsogn, 2) Næsbjerg, 3) Øsse, 4) Faaborg, 5) Aarre, 6) Vester Nebel, 7) Brøndum, 8) Vorbasse, 9) Heinsvig, 10) Grimstrup, 11) Nykirke, 12) Grindsted, 13) Grene, 14) Kvong, 15) Ølgod, 16) Strelluf, 17) Hodde, 18) Tistrup, 19) Thorstrup, 20) Horne, 21) Lunde, 22) Outrup, 23) Smallerup, 24) Hodde, 25) Starup, 26) Vorup, 27) Gammelstrup, 28) Vejrup, 29) Lindknud, 30) Rind, 31) Ikast, 32) Ansager, 33) Arnborg, 34) Borris, 35) Feldingbjerg, 36) Aastrup.

For Tiden er Jydepotteindustrien aldeles sporadisk. Der laves enkelte i Rousthøj og vistnok enkelte i Vorbasse-Heinsvig; men det Hele er, som en Bondemand engang udtrykte sig, »mere til Luksus end Praksus«. Man kan en enkelt Gang, maaske med Aars Mellemrum,

træffe et veritabelt Læs Jydepotter med Lyng imellem efter gammel Skik; men de fleste sælges vistnok som »Rariteter« med Paaskrift »Erindring fra Varde« eller lignende.

Potterne bleve pr. Vogn befordrede fra Stedet. De stabledes saa op med Lyng imellem i en Højde som et lavt Hølæs; særlig henimod Midten af forrige Aarhundrede, da de læssede c. 400 Potter paa en Vogn; medens de i Slutningen af det 18. Aarhundrede kun regnede c. 200 à 250 til et Læs. En Mængde førtes bort til de store Markeder i Grindsted og Vorbasse, men ogsaa længere bort, helt op til Vensyssel. En Masse blev pr. Akse befordret ned til Slesvig, Holsten, Meklenborg og derfra helt ned til Berlin, Leipzig, Dresden og Wien. En hel Del af Vardeegnens Potter gik med Fanøskippere fra Hjerting til Husum, Bordelumziel og Hamborg, ja helt ned til Holland. Over Hjarbæk befordredes en hel Del Potter til Limfjordsstæderne, Norge og København.

Lauritz Smith, der personlig besøgte Vardeegnen, navnlig af Hensyn til Jydepottefabrikationen, omkring ved 1787, beretter, at en simpel Snes da kostede godt og vel 80 Øre. Han fortæller ogsaa, at Potter, som paa Stedet kostede 2 Skilling, blev i København betalt med 24 à 30 Skilling Stykket, altsaa med en Fortjeneste af 12 à 1500 Procent.

At disse Pottehandlere, som kørte Landet igennem helt ned til Meklenborg, kunde levere Historier ligesom Hans, der rejste uden Lands, kan man nok tænke sig. En af disse, Bertel V., havde saaledes nede i Holsten og Lauenborg bildt Folk ind, at han godt kunde bruge de gamle revnede Potter, som han saa tog i Bytte, saaledes at han kun forlangte halv Pris for de nye, han

bragte. Men saa forlangte han i Virkeligheden den dobbelte Pris for dem, han kom med, saa han tabte jo ikke noget ved den Handel. De revnede Jydepotter, som han modtog i Bytte, var ham jo kun til Besvær, og derfor væltede han dem i Landevejsgrøften, saa snart han saa Lejlighed dertil; men han turde jo ikke gøre det i Nærheden af de Steder, hvor han havde bundet Folk sine Historier paa Ærmet. Engang tillod han sig dog at befri sig for et saadant Læs i en Grøft nær Altona; men dermed blev hans Snedighed røbet, og næste Gang han kom til de Egne med Potter, var det ved at gaa ham, som det gik med Engelskmanden, der solgte »Krudtfrø« til Indianerne under Form af Løgfrø blandet med Krudt. De vare ved at tage sig selv til Rette, da han næste Gang kom til de Egne.

At man ogsaa fortalte Historier om de jyske Potte mænd, af samme Art som dem, der fortælles om Molboerne, er ogsaa sandt, og jeg har en temmelig sikker Formodning om, at i det mindste enkelte af de Historier, der nu gaa under Navn af Molbohistorier, i Virkeligheden vedrøre Jyder fra Potteegnen, der færdedes i fremmede Lande. Jeg skal blot nævne én saadan Historie, som jeg har hørt flere Pottemænd fortælle som en veritabel Pottehistorie, men som ogsaa Forfattere af Molbohistorier har annekteret under forskellige Variationer. Historien, som blandt andet ogsaa en gammel Pottesælger, der i en Aarrække har kørt med Potter helt ned i Holsten og Meklenborg, har fortalt, lyder saaledes: Fra gammel Tid havde Pottehandlerne, der pr. Akse selv bragte deres Varer syd paa, altid et Madskrin forsynet med diverse Sager, fornemlig Sul og Brød, med i Vognen; thi det gjaldt jo om at leve saa billigt som muligt. Dette Madskrin gjaldt saa som Sædebræt

paa Hjemturen. To Mænd rejste saa ofte med samme Vogn, og da Vejene vare brede og langs Siderne stærkt græsbevoksede, stoppede man op paa Siden af Landevejen, naar Natten faldt paa og lagde sig paa et temmeligt primitivt Leje af gamle Sække og Hestedækkener under eller ved Siden af Vognen; medens Hestene tog for sig af Græsset, der voksede paa Vejkanten. Nu hændte det af og til, at en nærsom Pottemand, ganske tilfældig naturligvis, kom til at gøre Holdt paa et Sted af Vejen, hvor der var en yppig Kløvermark paa den ene Side; og saa kunde det jo ogsaa hælde, at naar Hestene gjorde den Opdagelse, vilde de hellere i Kløvermarken end i Vejgrøften. Dette kunde jo nok være ret behageligt for Pottemanden og hans Heste, men den Mand, som ejede Kløvermarken, blev gnaven. En saadan Mand opdagede en mørk Høstnat en Pottevoan udenfor sin Mark og Hestene paa et Sted, hvor de ikke maatte være, og han fik i Sinde at forskrække begge Pottemænd, der havde redet deres primitive Natteleje bag et Dige. Paa Kammen af en høj Bakke, der skraaned ned mod Diget, stillede han sig med et gammelt, opslidt Vognhjul, der var helt dækket af Vogns mørelse, Tjære og alskens brændbare Sager. Efter at have faaet dette ordentlig i Lue, giver han det et Stød og lader det rulle i fuld Fart ned ad Bakken. Pottemændene, der saa Lysskæret og opdagede, at det rullende Væsen kom ned imod dem, blev bange, og den ene begyndte at synge: »Vor Gud han er saa fast en Borg, han kan os vel bevare«; men videre kom han ikke, førend den anden Pottemand brød af og sagde: »Ja, enten han nu ka' bevaar os eller ej saa løwer A,« og saa løb han.
